

Наконечний А.Б.

*студент 5 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «СУСПІЛЬНА ПОТРЕБА»

Термін «суспільна потреба» з'явився в українському законодавстві не так давно. Більш відомим є термін «суспільна необхідність», який закріплено навіть у Конституції України [1].

Особливо дискусійним питання щодо розуміння терміну «суспільна потреба» постало з прийняттям у 2009 році Закону України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» (далі - Закон) [2]. Здавалося б, цей Закон повинен був остаточно поставити край всім можливим трактуванням цього поняття. Тим не менш, як

визначають деякі вчені, питань з'явилося більше, ніж відповідей. А однозначність розуміння терміну є дуже важливим, адже мова йде про найцінніший та обмежений ресурс – землю і про можливість порушення фундаментального права приватної власності.

Закон визначає суспільну потребу як «обумовлена загально-державними інтересами або інтересами територіальної громади потреба у земельних ділянках, у тому числі тих, на яких розміщені об'єкти нерухомого майна, викуп яких здійснюється в порядку, встановленому законом» [2]. Зважаючи на значні логічні помилки, які зроблені у визначенні (логічне коло – потреба визначається як потреба; суспільна потреба обмежується лише земельними ділянками та ін.) то виникає логічне питання: наскільки точно законодавець визначив цей термін? Саме тому і виникає необхідність у з'ясуванні суті цього поняття саме з економічної точки зору.

Досліджуючи етимологію походження категорії «потреба», варто відзначити, що вперше ця категорія згадується у філософських трактатах мислителів Стародавньої Греції та Риму. Вони розглядали потребу як головний мотиваційний стимул людської діяльності. Досить значне місце потреби займають у працях К. Маркса, він зауважив, що «людина відрізняється від інших тварин безмежністю своїх потреб та здатністю до їх збільшення». Джерелом розвитку потреб вчений вважає взаємозв'язок між виробництвом та споживанням матеріальних та духовних благ, а задоволення елементарних потреб призведе до зародження нових потреб, «...і саме зародження нових потреб є першим історичним актом» [2]. У цій же праці вчений відзначив, що «розмір необхідних потреб та кількість способів їх задоволення являють собою продукт історії та залежать від культурного рівня країни.». Тобто способи задоволення потреб та встановлення їх кількісної та якісної складової вчений пов'язує з рівнем культурного розвитку суб'єкта.

Згідно з канонами економічної теорії всі потреби розподіляються на три групи: матеріальні, соціально-економічні та духовні [4]. До першої групи належать потреби в: їжі, одязі, житлі, здоров'ї та нормальних природних умовах. Другу групу складають потреби у: праці та участі в управлінні. Третю групу формують потреби в: загальній освіті і залученні до культури. Перші забезпечують відтворення людини, другі створюють необхідні умови для життєдіяльності, а треті акцентують увагу на духовному розвитку та формують культурне середовище. Словник із профорієнтації та психологічної підтримки пропонує таке визначення вказаної категорії - це стан індивіда, що створюється нестачею об'єктів, необхідних для його існування та розвитку і є джерелом його активності. У порівнянні з попереднім визначенням наведене є більш узагальненим, але чітко обґрунтовує необхідність їх задоволення. Ф. Котлер потреби розглядає як стан людини, у якому відчувається недостатність будь-чого, що приймає форму, яка відповідає культурному рівню особистості індивіда. Найбільш відомою з них є теорія ієрархії потреб А. Маслоу. Згідно з його концепцією всі потреби розподілені на п'ять типів: фізіологічні — забезпечують базові потреби людини; в безпеці увагу акцентують на фізичному та емоційному середовищі, їх реалізація забезпечує впевненість у завтрашньому дні; відношення належності відображають бажання людини мати друзів або бути членом групи; у

самоповазі - пов'язані з бажанням мати позитивний імідж, повагу або визнання з боку інших людей; у самоактуалізації, тобто у повному ступені реалізувати свій творчий потенціал, підвищити рівень компетенції або стати кращим за інших. Згідно з цією теорією, в першу чергу мають бути задоволені потреби нижчих рівнів, і тільки після цього реалізуються потреби вищого ґатунку. [5]

Тим не менш, жодних фундаментальних досліджень щодо того, що можна розуміти саме під суспільними потребами немає. що саме розуміється під суспільством? В найбільш загальному розумінні суспільство – це організована сукупність людей, об'єднаних характерними для них відносинами. Виходячи з цього, під суспільними потребами можна розуміти саме сукупність індивідуальних потреб кожного індивіда. Підтвердження цього ми можемо знайти у вже відомій нам концепції ієрархії потреб А. Маслоу. Так, у своїх листах він відзначив, що «теорія може бути використана до розуміння потреб людства в цілому, як філософське узагальнення» [5]. Саме тому можна дійти до висновку, що суспільні потреби можуть бути аналогічно визначені, як і потреби індивіда, з урахуванням особливостей розвитку та функціонування самого суспільства в цілому.

Отже, узагальнюючи все вищесказане, можна прийти до висновку, що суспільні потреби – це такий стан суспільства, що створюється в результаті нестачі об'єктів, необхідних для його існування та розвитку.

Література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Закон України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. - № 1. - Ст.2
3. Маркс К. К критике политической экономии / К. Маркс, Ф. Энгельс. - М. : Политиздат, 1959. - Т. 3. - 250 с.
4. Лиходій В. Г. Маркетинг / В. Г. Лиходій, М. М Єрмошенко. - К. : Національна академія управління, 2002. - С. 15.
5. Дафт Р. Л. Менеджмент / Р. Л. Дафт. - Спб. : Издательство «Питер», 2000. - С. 25.